

УДК 81'25(510+476):008

Сюй Юся

аспірант кафедры беларускай філалогіі
і замежнай літаратуры
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
замежных моў
г. Мінск, Беларусь

Xu Yuxiao

PhD Student of the Department
of Belarusian Philology
and World Literature
Belarusian State University
of Foreign Languages
Minsk, Belarus
nxuyuxiaoc0402t@163.com

ДАСЛЕДАВАННІ ПА ТЭОРЫІ І ПРАКТЫЦЫ ПЕРАКЛАДУ Ў КІТАІ І БЕЛАРУСІ: КУЛЬТУРАЛАГІЧНЫ АСПЕКТ

У артыкуле праведзены аналіз рэпрэзентацыі культуралагічнага аспекту ў даследаваннях па тэорыі і практыцы перакладу; вызначаны культуралагічны паварот у замежным перакладазнаўстве і яго ўплыў на савецкае (у рамках якога развіваліся і беларускія даследаванні перакладу) і кітайскае перакладазнаўства; выяўлены ўклад кітайскіх і беларускіх вучоных у станаўленне і развіццё культуралагічнага перакладазнаўства ў Кітаі і Беларусі; абгрунтавана роля супастаўляльнага даследавання мовы беларуска-кітайскіх перакладаў у культуралагічным аспекце.

К л ю ч а в ы я с л о в ы : *культуралагічны аспект; тэорыя і практыка перакладу; культуралагічнае перакладазнаўства; культурны паварот; супастаўляльны аналіз; беларуска-кітайскія ўзаемасувязі.*

RESEARCH ON THE THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION IN CHINA AND BELARUS: THE CULTURAL ASPECT

The article analyzes the representation of the cultural aspect in research on the theory and practice of translation; defines the cultural turn in foreign translation studies and its influence on Soviet (within which Belarusian translation studies developed) and Chinese translation studies; identifies the contribution of Chinese and Belarusian scientists to the formation and development of cultural translation studies in China and Belarus; substantiates the role of comparative studying the language of Belarusian-Chinese translations in the cultural aspect.

Key words: *cultural aspect; theory and practice of translation; cultural translation studies; cultural turn; comparative analysis; Belarusian-Chinese interrelations.*

Праблема дэкадзіравання маўлення для ажыццяўлення камунікацыі існуе з таго часу, як у гісторыі цывілізацыі пачаліся працэсы раздзялення людзей на групы, якія карысталіся рознымі мовамі. На працягу ўсёй гісторыі чалавецтва розныя народы ўступалі ў разнастайныя адносіны ва ўсіх сферах грамадскага жыцця – у палітыцы і дыпламатыі, у навуцы і рэлігіі, у мастацтве і ваеннай справе. Яшчэ са старажытных часоў пераклад стаў сродкам моўнага пасрэдніцтва і на працягу многіх стагоддзяў з'яўляецца сродкам зносін як паміж дзяржавамі, так і паміж народамі ў шматнацыянальных дзяржавах.

Нягледзячы на тое што пераклад як від моўнага пасрэдніцтва існаваў даўно, тэарэтычнае яго асэнсаванне пачалося толькі пасля таго, як тэорыя перакладу стала самастойнай дысцыплінай, што адбылося ў другой палове ХХ ст. Як адзначаецца ў многіх даследаваннях, тэрмін «перакладазнаўства» (translation studies) упершыню быў прапанаваны Д. Холмсам у 1970-я гады. Акрэсліваючы контуры той галіны, якая стала вядомая як «перакладазнаўства», Холмс выдзеліў тры напрамкі даследаванняў: па-першае, дэскрыптыўны падыход, закліканы апісаць вядомыя факты перакладу, як яны ёсць; па-другое, тэарэтычны падыход, закліканы высветліць прынцыпы, якія тлумачаць гэтыя факты; і, па-трэцяе, прыкладны падыход, які змог бы на аснове даных, атрыманых з дапамогай першых двух, спрыяць практычнаму перакладу і падрыхтоўцы перакладчыкаў.

Пераклад доўгі час разумеўся як працэс пераўтварэння маўленчага твора (тэксту) на адной мове ў тэкст на іншай мове пры захаванні нязменным плана зместу. Гэта значыць, што пры перакладзе адбываецца замена адзінак мовы, але захоўваецца нязменная змешчаная ў тэксце інфармацыя. З устанаўлення моўных адпаведнікаў паміж мовай арыгінала і мовай перакладу і зыходзіла напачатку тэорыя перакладу, якая прайшла шлях ад лінгвістычнай канцэпцыі да сучаснай інтэрпрэтацыі перакладу як інструмента міжкультурных зносін.

Звяртаючыся да культуралагічнага аспекту даследаванняў перакладу, варта адзначыць скопас-тэорыю (распрацавана нямецкімі лінгвістамі Катарынай Райс і Гансам Вермеерам у 1970-х гадах), якая пераключала акцэнт з чыста лінгвістычнага аспекту на культуралагічны і дала штуршок культуралагічнаму напрамку ў перакладазнаўстве. У аснове скопас-тэорыі ляжыць паняцце мэты (scopos – грэч. мэта); «працэс перакладу дэтэрмінаваны не зыходным тэкстам, не яго камунікатыўным эфектам у зыходнай лінгвакультуры, не той функцыяй, якую яму “прыпісаў” аўтар, як гэта лічыцца ў традыцыйнай тэорыі перакладу, дзе адносіны арыгінал/пераклад апісваюцца ў тэрмінах эквівалентнасці, а той функцыяй, якую меркавана павінен будзе выконваць тэкст перакладу ў новым сацыякультурным асяроддзі» [1]. Галоўны прынцып гэтай тэорыі заключаецца ў наступным: мэта перакладу (скопас) вызначае метады і стратэгіі перакладу, дзе функцыянальнасць мэтавага тэксту з’яўляецца больш важнай, чым даслоўная эквівалентнасць арыгіналу.

Асэнсаванне перакладчыцкага працэсу як з’явы шматаспектнай, пры якой супастаўляюцца не толькі моўныя формы, але і моўнае бачанне свету, сітуацыя зносін і пазамоўныя фактары, звязаныя з паняццем «культура», адбылося ў 1990-я гады.

Культурны паварот¹ у даследаваннях перакладу належыць брытанскаму тэарэтыку перакладу Сьюзан Баснет, якая лічыць, што адзінкай перакладу павінна быць культура, а не традыцыйныя словы, сказы, абзацы ці тэкст. Сутнасць перакладу, сцвярджае яна, заключаецца ў культурным абмене, выхадзе

¹ В. І. Фралоў лічыць больш правільным называць яго сацыяпрагматычным, паколькі на першы план у даследчыкаў выходзяць менавіта прагматычныя фактары, абумоўленыя камунікатыўнай сітуацыяй [2, с. 216].

за межы семантычнай эквівалентнасці і рэалізацыі функцыянальнага эквівалента ў культуры. Пры гэтым культура павінна быць на першым месцы, а інфармацыя – на другім. Дзякуючы культурнаму перавароту ў перакладазнаўстве, распачатаму Сюзен Баснет і Андрэ Лефеўрам, аб'ект даследавання быў перагледжаны, «цяпер ім стаў тэкст, убудаваны ў сетку адносін паміж зыходнымі і перакладзенымі культурнымі знакамі, і на гэтым шляху перакладазнаўства выкарыстоўвала не толькі лінгвістычны падыход, але і выйшла далёка за яго межы» [3, р. 12].

Такім чынам, асновай культурнага перавароту стала ўяўленне пра тое, што пераклад з'яўляецца перастварэннем і што такое перастварэнне магчыма як на ўнутрымоўным, так і на міжмоўным узроўнях. Гэта дазволіла даследаваць магчымасці перастварэння тэкстаў у межах адной культуры, а таксама асэнсаваць пераклад як сродак зносін у межах розных культур. А. Лефеўр сцвярджаў, што пераклад з'яўляецца самай значнай з усіх формаў перастварэння, «паколькі ён здольны праецыраваць вобраз аўтара і яго твора (твораў) у іншае культурнае асяроддзе, пашыраючы межы ўспрымання гэтага аўтара і твораў за межамі культуры, якая іх нарадзіла» [4, р. 9].

Пераклад як від моўнага пасрэдніцтва пры гэтым з'яўляецца не толькі сродкам міжмоўнай, але і міжкультурнай камунікацыі, што звязана з разуменнем мовы як кампанента культуры, а культура разглядаецца як сукупнасць матэрыяльных і духоўных дасягненняў грамадства, што ўключае ўсю шматграннасць гістарычных, сацыяльных і псіхалагічных асаблівасцей этнасу, яго традыцыі, погляды, каштоўнасці, сацыяльныя інстытуты, паводзіны, быт, умовы жыцця. Іншымі словамі, у працэсе маўленчых зносін з дапамогай перакладу ўзаемадзейнічаюць не толькі дзве ці больш мовы, але і дзве ці больш культуры. Мова ў такім выпадку трактуецца як адзінае сацыяльна-культурнае ўтварэнне, якое перадае асаблівасці этнасу як носьбіта пэўнай культуры, што выдзяляе і адрознівае яго ад іншых культур.

Культурны паварот, які адбыўся ў заходнім перакладазнаўстве, аказаў вялікі ўплыў як на савецкае (у рамках якога развіваліся і беларускія даследаванні перакладу), так і кітайскае перакладазнаўства.

Прыхільнікі савецкай тэорыі перакладу (А. В. Фёдараў, Я. І. Рэцкер, Л. С. Бархударэў, В. Н. Камісараў і інш.) былі прадстаўнікамі асобага напрамку ў мовазнаўстве – лінгвістычнага перакладазнаўства, або лінгвістыкі перакладу. Асновы перакладу, якія грунтуюцца на параўнанні моўных сістэм, былі закладзены А. В. Фёдаравым у яго працах «О художественном переводе» (1941), «Введение в теорию перевода» (1953), «Основы общей теории перевода» (1966). Цэлую сістэму тэарэтычных поглядаў на пераклад стварылі вучні А. В. Фёдарава. Так, Я. І. Рэцкер сфармуляваў асноўны перакладчыцкі закон заканамерных адпаведнікаў і выдзеліў наступныя іх віды: 1) эквіваленты, 2) аналагі, або варыянтныя адпаведнікі, 3) адэкватныя замены [5; 6]. Значнай падзеяй у фарміраванні і станаўленні лінгвістычнай тэорыі пера-

кладу сталі працы Л. С. Бархударова («Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода», 1975) і В. Н. Камісарава («Слово о переводе (очерк лингвистического учения о переводе)», 1980).

У працах А. В. Фёдарова, Я. І. Рэцкера, Л. С. Бархударова, В. Н. Камісарава і інш. акцэнт ставіўся на адрозненнях моўных сістэм і стратэгіях іх пераадолення. Варта адзначыць, што ў межах лінгвістычнай тэорыі перакладу дастаткова ўвагі надавалася і такім аспектам перакладу, як функцыянальны, камунікатыўны, псіхалагічны. Апошні аспект звязаны з працамі І. А. Зімянай, якая паклала пачатак навуковаму вывучэнню перакладу як працэсу [7].

Адным з істотных дасягненняў савецкай тэорыі перакладу з'явілася новая фармулёўка паняцця адэкватнасці перакладу як паняцця функцыянальнай дакладнасці. Пры гэтым арыгінал разглядаецца як сістэма, а не як сума элементаў, як арганічнае цэлае, а не як механічнае аб'яднанне састаўных частак. У такой сістэме кожны яе элемент выконвае пэўную камунікатыўную і эстэтычную функцыю. Задача перакладчыка – не проста механічна ўзнавіць арыгінал, а перадаць усю мастацкую сістэму аўтара, не капіраваць элементы і структуры арыгінала, а ўсвядоміць іх функцыі і перадаць іх сродкамі сваёй мовы.

Упершыню ў савецкім перакладазнаўстве на культуралагічны аспект звярнуў увагу А. Д. Швейцар [8; 9], які пісаў, што пераклад – гэта не толькі судакрананне дзвюх моўных сістэм, але і розных культур, а часам і розных цывілізацый. Аўтар адзначаў, што працэс перакладу дэтэрмінуецца не толькі моўнымі, але і сацыяльнымі і псіхалагічнымі фактарамі, што для тэорыі перакладу важна не толькі супастаўленне моўных сістэм, але і выяўленне іх маўленчых рэалізацый.

Сучаснае расійскае перакладазнаўства дэманструе цікавасць да мадэлявання перакладу з розных пазіцый у рэчышчы змены парадыхмы – ад лінгвістычнай да камунікатыўнай, ад структурнай да дзейнаснай.

Варта адзначыць, што і беларуская, і кітайская навука аб перакладзе – гэта вынік перш за ўсё савецкай школы перакладу, на якую значны ўплыў аказала замежнае перакладазнаўства.

Сёння пераклад у Кітаі адносіцца да ліку высокаразвітых індустрыяў, дзе штогод з'яўляюцца новыя перакладчыцкія адукацыйныя ўстановы, нацыянальныя супольнасці, асацыяцыі перакладчыкаў Кітая. Больш за тое, кітайскія даследчыкі прымаюць удзел у міжнародных прафесійных супольнасцях ў сферы перакладу, актыўна публікуюцца ў навуковых часопісах на кітайскай, англійскай і рускай мовах, выдаюць новыя вучэбныя дапаможнікі і манаграфіі ў галіне тэарэтычнага асэнсавання перакладчыцкай дзейнасці. Гэта дазваляе зрабіць выснову, што да цяперашняга часу Кітай назапасіў дошыць багаты вопыт у галіне тэорыі і практыкі перакладу.

У кітайскім перакладазнаўстве адзначаюцца дзве асноўныя тэндэнцыі: дамінаючае становішча лінгвістычнай тэорыі перакладу і цікавасць кітайскіх і замежных навукоўцаў да вывучэння перакладу на матэрыяле кітайскай мо-

вы ў супастаўленні з іншымі мовамі на фоне ўздыму тэорыі перакладу ў Кітаі і імкнення да міждысцыплінарнасці. Сучасная кітайская тэорыя перакладу з'яўляецца вынікам ўзаемадзеяння кітайскай традыцыйнай тэорыі перакладу і дасягненняў замежнага перакладазнаўства са значным уплывам савецкай школы, як адзначае Ван Мэня, «сучаснае развіццё тэорыі перакладу ў Кітаі грунтуецца на <...> традыцыі, запазычанні, іх сінтэзе і сістэматызацыі» [10, с. 8].

Нягледзячы на тое што, як сцвярджае Ван Мэня, «лінгвістычная мадэль перакладу як найбольш блізкая кітайскай ментальнасці застаецца дамінуючай у навуцы аб перакладзе да гэтага часу, а “правільнасць” – асноўным крытэрыем перакладу» [10, с. 12], варта пагадзіцца з даследчыкам Ян Шычжанам, які адзначае, што ўжо ў 1990-ыя гады з'явіліся працы, якія сведчаць пра развіццё такога напрамку перакладазнаўства ў Кітаі, як пераклад культур [11].

Культуралагічнае перакладазнаўства ў Кітаі пачалося з вывучэння перакладу культурнай інфармацыі ў тэксце арыгінала і, можна сказаць, што на сённяшні дзень сфарміравалася як самастойная дысцыпліна. Спроба звярнуць увагу на тое, што пераклад – гэта міжмоўная перадача інфармацыі і культурны абмен паміж нацыямі, якія маюць розныя мовы, належыць Лю Міціну, які лічыў, што «па-першае, вывучэнне тэорыі перакладу павінна быць звязана з моўнай рэальнасцю пэўнай краіны, г. зн. яно павінна зыходзіць з рэальнай мовы і культуры гэтай краіны і гэтай нацыі, асабліва іх незвычайных рыс, зыходзіць з рэальнай сітуацыі ў вывучэнні і супастаўленні мовы і культуры <...> Цалкам эфектыўныя вынікі могуць прынесці даследаванні, якія выходзяць за рамкі ўласна перакладу, асабліва вывучэнне культуралагічных аспектаў» [12]. Першымі манаграфіямі ў галіне культуралагічнага перакладазнаўства сталі працы Ван Бінціня «Культуралагічнае перакладазнаўства» (1995) і Лю Міціна «Нарысы аб перакладзе культур» (1999), якія ў значнай ступені садзейнічалі развіццю тэорыі перакладу культур у Кітаі, а таксама далі штуршок многім прыкладным даследаванням: «Прыкладное культуралагічнае перакладазнаўства» Баа Хуэйняна і Баа Ана (2000), «Праблема экзатычных культурных асаблівасцей пры перакладзе раманаў» Ян Сяаджуна (2013), «Пераклад і культура» Цянь Чуаньмаа і Ван Фэна (2017), «Пераклад у культурнай перспектыве» Чжан На (2017), «Даследаванне перакладу культур у розных перспектывах» Хань Дэіна (2018) і інш. Аднак варта прызнаць, што «ў многім гэтыя работы застаюцца практыка-арыентаванымі даследаваннямі» [11, с. 55].

Значным укладам у развіццё тэорыі перакладу культур стала манаграфія прафесара Інстытута Расіі, Усходняй Еўропы і Цэнтральнай Азіі Шанхайскага ўніверсітэта замежных моў Ян Шычжана [13], у якой даецца навуковае абгрунтаванне культуралагічнага перакладазнаўства як самастойнай дысцыпліны ў межах перакладазнаўства. Аўтар абгрунтоўвае дысцыплінарную сістэму культуралагічнага перакладазнаўства, у якую ўваходзяць чатыры асноўныя напрамкі: метатэорыя (азначэнне, тэарэтычныя асновы, характарыстыкі дысцыпліны, прадмет, задачы, метады даследавання, дысцыплінарная

сістэма), гістарычныя даследаванні (гісторыя тэорыі перакладу культур, гісторыя ўплыву перакладу культур), базавая тэорыя (апісанне працэсу перакладу культур, інтэрпрэтацыя вынікаў перакладу культур) і прыкладныя даследаванні (крытыка перакладу культур, палітыка перакладу, падрыхтоўка перакладчыкаў). Гэта работа найбольш поўна раскрывае фундаментальную тэарэтычную структуру культуралагічнага перакладазнаўства і садзейнічае не толькі развіццю гэтага напрамку ў Кітаі, але і перакладазнаўства ў цэлым.

У беларускім перакладазнаўстве яшчэ ў 1980-я гады розныя аспекты мастацкага перакладу сталі прадметам сур'ёзных даследаванняў. Так, напрыклад, абагульняльную працу па гісторыі і тэорыі перакладу П. І. Копанева [14] назвалі ў свой час «энцыклапедыяй сусветнай гісторыі перакладу» [15]. У манаграфіі аўтар на аснове найноўшых для таго часу матэрыялаў гуманітарных навук даследуе сацыяльна-гістарычныя, нацыянальна-этнічныя, літаратурна-лінгвістычныя і іншыя заканамернасці працэсу перакладу, а таксама робіць крытычны разбор тэорый еўрапейскай перакладчыцкай традыцыі, пачынаючы з Цыцэрона. Даследаванне П. І. Копанева ўнесла значны ўклад у развіццё метадалогіі і тэорыі перакладу і стала асновай для далейшых навуковых пошукаў, аднак аўтар не закранае пытанні тэорыі і гісторыі беларускага перакладазнаўства, якое ўжо і на той час дастаткова развівалася, часцей, аднак, у літаратуразнаўчым аспекце (С. Александровіч, Н. Лапідус, Ц. Ліякумовіч, Э. Мартынава, Д. Палітыка, І. Чарота, В. Рагойша, А. Яскевіч і інш.). Даследаванні лінгвістычнага характару ў асноўным прысвечаны перакладу з блізкароднасных моў (часцей у пары беларуская – руская мовы): працы Т. М. Трыпуцінай, А. В. Шыдлоўскага, А. А. Гіруцкага, І. Я. Лепешава і інш.

Спецыяльныя даследаванні перакладу ў культуралагічным аспекце адсутнічаюць, але беларускія даследчыкі, разглядаючы розныя моўныя адзінкі ў арыгінале і перакладзе на іншыя мовы, звычайна звяртаюцца да нацыянальна-культурных пытанняў. Так, даследаванне А. М. Лапцёнак [16] прысвечана лексіка-фразеалагічным асаблівасцям перакладу твораў Івана Навуменкі на рускую мову ў аспекце праблемы эквівалентнасці. У асобнай главе даследавання аўтар аналізуе адлюстраванне нацыянальнай спецыфікі перакладных твораў І. Навуменкі (спосабы перадачы безэквівалентнай лексікі, беларусізмы ў перакладных тэкстах). Этнакультурны аспект фразеалагічных адзінак у мастацкай прозе У. Караткевіча і асаблівасці іх перакладу на рускую мову разглядае В. Т. Іватовіч [17]. Значнасць фактара культуры пры перакладзе адзначае І. В. Галубенка: «Эквівалентны пераклад уключае ў сябе эстэтычны, інфармацыйны і канататыўны аспекты, якія прадвызначаюцца пэўнай культурай і ўказваюць на яе» [18]. На асаблівасцях перадачы арыгінальных лексічных адзінак (безэквівалентная лексіка, тапанімічныя і антрапанімічныя назвы) на рускую мову акцэнтуюцца ўвага ў даследаванні А. М. Астапчук [19]. На захаванасць у перакладзе нацыянальна-культурнай спецыфікі моўнай карціны свету аўтара мастацкага твора звяртае ўвагу А. Я. Мантур [20].

Асобныя раздзелы прысвечаны культуралагічным рэаліям і нацыянальна-культурнаму кампаненту ў працы А. Таболіч, якія, як падкрэслівае аўтар, адлюстроўваюць спецыфічнае бачанне народамі рэалій, якія могуць існаваць і ў іншых народаў, але разумеюцца іншай моўнай супольнасцю па-свойму, таму «такія адзінкі можна перакласці з адной мовы на іншую, але трэба ўлічваць іх месца ў сістэмах мовы перакладу і моўнай карціне свету таго этнасу, на чыю мову робіцца пераклад» [21, с. 113], што ілюструецца прыкладамі паэтычных і празаічных перакладаў з беларускай мовы на англійскую.

Варта адзначыць, што параўнанне моўных адзінак (у тым ліку і ў культуралагічным аспекце) стала дастаткова пашыранай з'явай у беларускіх даследаваннях: дысертатыўныя працы І. Г. Доды, Н. І. Лапіцкай, А. В. Кавалені, В. А. Арцёмавай, І. С. Лісоўскай, Т. П. Ключановіч, В. Д. Сіняк, А. В. Тучынскага і інш.

Апошнім часам у Беларусі абаронены шэраг дысертатыў, прысвечаных даследаванню пэўных моўных аспектаў у параўнанні з кітайскай мовай. Аднак усе даследаванні праводзіліся на матэрыяле рускай і кітайскай моў (Чжаа Наньнань, Ма Лун, Юй Юань), кітайскай, рускай і англійскай моў (Лю Пэн). Даследаванні на матэрыяле супастаўлення беларускай і кітайскай моў адсутнічаюць.

Зразумела, што параўнальнае вывучэнне дзвюх ці некалькіх моў – актуальнае пытанне для сучаснай беларускай лінгвістыкі. Яно дае магчымасць устанавіць падабенства і адрозненне паміж мовамі, вызначыць агульныя тэндэнцыі ў іх развіцці, а таксама выявіць тое, што складае нацыянальную спецыфіку кожнай з моў. Аднак пры параўнальным даследаванні моў звычайна пад увагу прымаецца прыналежнасць моўных адзінак да аднаго і таго ж узроўню моўнай сістэмы – граматычнага, лексічнага і г. д. – пры ўмове іх пэўнай семантычнай агульнасці. Найбольш жа поўным і самым натуральным параўнаннем моў з'яўляецца мастацкі пераклад, паколькі мовы (у арыгінале і перакладзе) выступаюць з аднымі і тымі ж вобразна-эстэтычнымі задачамі і функцыямі і ў найбольш дасканалай форме свайго існавання – форме мастацкай мовы (П. І. Копанеў). Акрамя таго, вынікі параўнальнага даследавання розных моў – аснова для тэорыі перакладу, параўнанне з'яўляецца першаэлементам усяго перакладчыцкага працэсу.

Такім чынам, культурны паварот у даследаваннях перакладу дазволіў выйсці за рамкі лінгвістычнай тэорыі і асэнсавать працэс перакладу не толькі як моўнае пераўтварэнне, але і трансплантацыю культуры. Пры гэтым беларускае і кітайскае перакладазнаўства развіваліся пад значным уплывам савецкай школы перакладу з улікам тэндэнцый замежнага перакладазнаўства. Нягледзячы на значныя здабыткі ў галіне тэорыі і практыкі перакладу, да гэтага часу застаюцца актуальнымі перакладчыцкія пошукі, сутнасць якіх у звароце да больш канкрэтных пытанняў перакладу і супастаўляльнага аналізу мовы арыгінала і перакладу.

Аналіз даследаванняў у галіне тэорыі і практыкі перакладу ў Беларусі і Кітаі паказаў, што, нягледзячы на актыўнае развіццё беларуска-кітайскіх літаратурных сувязей і міжкультурнай камунікацыі [22], супастаўляльнае вывучэнне беларускай і кітайскай моў не праводзілася. Разам з тым шматлікія пераклады твораў беларускай літаратуры на кітайскую мову даюць багаты матэрыял для даследавання. Вывучэнне асаблівасцей мовы мастацкага твора і спосабаў іх перадачы на кітайскую мову, выяўленне спосабаў перакладу з беларускай мовы на кітайскую моўных адзінак, у якіх знайшлі адбітак пра-яўленні культуры, аналіз перакладчыцкіх знаходак і памылак будзе спрыяць не толькі развіццю культуралагічнага перакладазнаўства ў Кітаі і Беларусі, але і эфектыўнаму дыялогу нацыянальных культур, узаемнаму пазнанню народаў абедзвюх краін, дазволіць пазбегнуць непаразумення і канфліктаў у працэсе міжкультурнай камунікацыі.

ЛІТАРАТУРА

1. *Нестерова, Н. М. SKOPOS THEORY (скопос-теория) / Н. М. Нестерова // Основные понятия англоязычного переводоведения : терминологический словарь-справочник. – 2011. – С. 178–180. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/skopos-theory-skopos-teoriya> (дата обращения: 16.01.2026).*
2. *Фролов, В. И. К вопросу о периодизации переводческой мысли / В. И. Фролов // Вестник ТвГУ. Серия: Филология. – 2020. – № 4 (67). – С. 210–217.*
3. *Translation History and Culture / ed. by S. Bassnett, A. Lefevere. – London : Pinter Publ., 1990. – 141 p.*
4. *Lefevere, A. Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame / A. Lefevere. – London, New York : Routledge Publ., 1992. – 184 p.*
5. *Рецкер, Я. И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык / Я. И. Рецкер // Вопросы теории и методики учебного перевода : сб. ст. / Академия пед. наук РСФСР ; под ред. К. А. Ганшиной, И. В. Карпова. – М., 1950. – С. 156–178.*
6. *Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика : очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М. : Междун. отношения, 1974. – 216 с.*
7. *Зимняя, И. А. Лингвopsихология речевой деятельности / И. А. Зимняя. – М. : Московский психолого-социальный институт ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2001. – 432 с.*
8. *Швейцер, А. Д. Перевод и лингвистика. Газетно-информационный и военно-публицистический перевод / А. Д. Швейцер. – М. : Воениздат, 1973. – 280 с.*
9. *Швейцер, А. Д. Советская теория перевода за 70 лет / А. Д. Швейцер // Вопросы языкознания. – 1987. – № 5. – С. 9–17.*

10. Ван Мэняо. Современная наука о переводе в Китае: история становления и тенденции развития : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Ван Мэняо ; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 2014. – 19 с.
11. Ян Шичжан. Культурологическое переводоведение в Китае / Ян Шичжан // Вестник Московского университета. Серия 22. Теория перевода. – 2024. – Т. 17, № 3. – С. 46–61.
12. 刘宓庆. 翻译理论研究展望. 中国翻译. 1996年6 (Лю Міцін. Перспективы даследаванняў тэорыі перакладу / Лю Міцін // Кітайскі часопіс па перакладзе. – 1996. – № 6).
13. 杨仕章. 文化翻译学. 北京: 商务印书馆, 2020. 305页 (Ян Шычжан. Даследаванні культурнага перакладу / Ян Шычжан. – Пекін: Выд-ва «Камерцыйная тыпаграфія», 2020. – 305 с.).
14. Копанев, П. И. Вопросы истории и теории художественного перевода / П. И. Копанев. – Минск : БГУ, 1972. – 296 с.
15. Новицкий, М. Буква и дух перевода / М. Новицкий // Вечерний Минск. – 1973. – 22 авг.
16. Лапцёнак, А. М. Лексіка-фразеалагічныя асаблівасці перакладу твораў Івана Навуменкі на рускую мову ў аспекце праблемы эквівалентнасці : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01; 10.02.02 / Лапцёнак Алена Мікалаеўна ; Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі. – Мінск, 2010. – 24 с.
17. Иватович, В. Т. Фразеологизмы в художественной прозе В. Короткевича и особенности их перевода на русский язык : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 ; 10.02.01 / Иватович Валентина Тадеушев-на ; БГПУ им. М. Танка. – Минск, 2001. – 20 с.
18. Галубенка, І. В. Лексіка-стылістычная эквівалентнасць беларускіх перакладаў рускай прозы (на матэрыяле рускага савецкага апавядання) : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 ; 10.02.02 / Галубенка Ірына Вячаславаўна ; Беларус. дзярж. ун-т. – Мінск, 2002. – 21 с.
19. Астапчук, А. М. Структурна-стылістычная арганізацыя мініяцюр Янкі Брыля і яе адлюстраванне ў рускіх перакладах : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 ; 10.02.02 / Астапчук Алена Міхайлаўна ; Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі. – Мінск, 2002. – 18 с.
20. Мантур, А. Я. Індывідуальна-аўтарскія неалагізмы ў беларускамоўных паэтычных творах і іх карэляты ў рускамоўных перакладах : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 ; 10.02.02 / Мантур Алена Яўгеньеўна ; БДПУ імя М. Танка. – Мінск, 2022. – 25 с.
21. Таболіч, А. Таямніцы мастацкага перакладу: English–Belarusian / А. Таболіч. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 2004. – 148 с.
22. Рэцэпцыя беларускай літаратуры ў Кітаі (XX–XXI стст.) / М. М. Хмяльніцкі [і інш.] ; пад навук. рэд. М. М. Хмяльніцкага. – Мінск : БДУ, 2024. – 135 с.

Поступила в редакцию 25.04.2026